

Války a společenský pokrok

„Evropa si zaslouží lepší úděl než se stát znovu válčištěm, a to dokonce s použitím nejničivějších druhů zbraní... Budoucnost Evropy závisí na tom, jak zde budou upevněny a rozvinuty základny mírového soužití států s rozdílným společenským zřízením, na politickém úsilí o mír a na praktických akcích, především evropských národů samých.“

*Setkání soudruhů Gustáva Husáka a Leonida Brežněva
22. července 1981.*

Hrozba světové termonukleární války a její možné důsledky pro veškeré lidstvo vyvolává oprávněné obavy všech realisticky smýšlejících politiků, vědců i širokých mas pracujících. Na XXVI. sjezdu KSSS bylo zdůrazněno, že „dnes neexistuje pro žádný národ podstatnější, důležitější úkol, než je udržení míru, než je zajištění nejzákladnějšího práva každého člověka — práva na život“. (XXVI. sjezdu KSSS. Dokumenty a materiály, Praha 1981, s. 7.)

Mír se stal v současné epoše základní lidskou hodnotou dneška a nezbytnou podmínkou pokrokového rozvoje světa. Mír, socialismus a společenský pokrok jsou spolu neoddělitelně spjaty. Socialistický společenský řád tím, že likvidoval sociální antagonismus mezi třídami, vytvořil také předpoklady pro likvidaci sociálního antagonismu mezi národy a státy. Socialismus je fakticky určujícím a rozhodujícím činitelem společenského pokroku, ale také nezastupitelným faktorem udržení a zachování světového míru. Světový mír je na druhé straně předpokladem realizace socialistických přeměn ve společnosti, tudíž i předpokladem realizace společenského pokroku.

„Bude-li mír, dokáže tvůrčí energie národů s využitím poznatků vědy a techniky jistě vyřešit problémy, které dnes znepokojují lidi“, zdůraznil L. I. Brežněv na XXVI. sjezdu KSSS. „Tehdy naši potomci nepochybně stanou před dalšími, ještě většími úkoly. Taková je už dialektika pokroku, dialektika života.“ (XXVI. sjezd KSSS. Dokumenty a materiály, Praha 1981, s. 31—32.)

V současné době nikdo z realisticky smýšlejících a uvažujících lidí, kteří se opírají o poznání společenského vývoje, nepochybně je zákonitý, pokrokový vývoj společnosti.

V třídně antagonistických společenských formacích však existují uvnitř společnosti hluboké protiklady a rozpory, které měly a mají vliv i na způsob realizace společenského pokroku.

Realizace společenského pokroku je totiž závislá na podstatě a vývoji společenských, zvláště třídních vztahů, zájmů a potřebách tříd, na stupni poznání a praktickém uplatnění poznatků i na společenských silách, které mohou prosazovat a uskutečňovat společenský pokrok. I když realizátorem společenského pokroku i hyb-

nými silami pokroku byly vždy lidové masy, výsledky společenského pokroku si v třídě antagonistické společnosti přivlastňovala a přivlastňuje jen vykořisťovatelská menšina společnosti. Nově získané prostředky vlády člověka nad přírodou se stávaly a stávají nástrojem vykořisťování, zblácování a útlačku společnosti.

B. Engels o těchto rozporných důsledcích společenského pokroku napsal: „Protože základem civilizace je vykořisťování jedné třídy druhou, probíhá celý její vývoj v neustálém rozporu. Každý pokrok ve výrobě je zároveň krokem zpět v postavení potlačované třídy, tj. velké většiny. Každé dobrodiní pro jedny je nutně zlem pro druhé, každé nové osvobození jedné třídy je novým utlačováním druhé třídy. (Engels, B.: Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu, Spisy, sv. 21, Praha 1954, s. 202.)

Tato citace není námkem nad historií lidstva, ale vyjádřením složitosti, vnitřní rozpornosti a nerovnoměrnosti vývoje antagonistické společnosti i společenského pokroku. Přes uvedené skutečnosti je historický proces stírání společenskoeconomických formací vývojem od nižšího k vyššímu a dokonalejšímu. Přechod od prvobytní pospolné společnosti k otrokářské, od otrokářské k feudální a od feudální ke kapitalistické společnosti byl společenským pokrokem. Společenský pokrok v oblasti materiální výroby v tomto historickém rozměru odpovídá progresivním změnám, které dělí výrobu kamenných nástrojů od automatizovaných továren, jaderných reaktorů a kosmických korábů. Rozvoj materiální výroby měl bezprostřední i zprostředkovaný vliv na pokrok v oblasti politické, sociální a kulturní, byť často rozporně realizovaný.

Dějinný vývoj potvrdil, že spojením idejí pokroku s ideami marxismu-leninismu vznikla významná motivační síla pro široké masy pracujících, které si uvědomily, že dějiny samy nedělají nic, že „dějiny nejsou ničím jiným, než činností člověka, který sleduje své cíle. (Marx, K., Engels, B.: Svátá rodina aneb kritika kritické kritiky, Spisy, sv. 2, Praha 1957, s. 11.)

Lidové masy pod vedením marxistickoleninských stran dospěly k závěru, že jen likvidací soukromého vlastnictví výrobních prostředků v socialistické revoluci a vybudováním socialistické a komunistické společnosti je možné nastolit poměry, v nichž je možné díky masové aktivitě pracujících spojit osud jednotlivce s osudem celé společnosti, boj za zdokonalení okolního světa a společenských vztahů s všestranným rozvojem člověka.

Proto právem spojují široké masy pracujících na různých kontinentech společ-

enský pokrok naší epochy s bojem za likvidaci přežitých kapitalistických vykořisťovatelských poměrů, se socialistickými a národně osvobozeneckými revolucemi, s rozkladem imperialismu, likvidací koloniálního systému, s výstavbou socialistické a komunistické společnosti, s bojem za mír a demokracii proti silám války ve jménu zachování a zmnožení hodnot vytvořených lidskou civilizací. Výrok K. Marxe o společenském pokroku má platnost i v soudobé epoše. „Teprve až velká sociální revoluce ovládne - vymožnosti buržoazní epochy, světový trh a moderní výrobní síly a podřídí je společné kontrole nejpokročilejších národů, teprve pak se přestane lidský pokrok podobat onomu odpornému pohanskému bůžku, který nechtěl pít nektar jinak než z lebky zavražděného. (Marx, K.: Budoucí výsledky britského panství v Indii, Spisy, sv. 9, Praha 1960, s. 250.)

Přechodem k socialismu je odstraňování období, „ve kterém blaho a rozvoj jedněch se uskutečňuje utrpením a potlačováním druhých,“ napsal B. Engels. (Engels, B.: Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu, Spisy, sv. 21, Praha 1967, s. 98.)

Teorie společenského pokroku právě proto, že zaujímá hodnotící stanovisko k minulosti, přítomnosti i budoucnosti společnosti, k jednotlivým společenskoeconomickým formacím a jednotlivým oblastem společenského pohybu a vývoje, je předmětem ostrého ideologického boje dvou protikladných společenských soustav kapitalismu a socialismu v současné epoše. V jeho popředí stojí vedle protikladného hodnocení charakteru soudobé epochy, revolučních procesů probíhajících v různých částech světa, historického místa imperialismu i reálného socialismu, zvláště problémy války a míru v soudobé epoše.

Politická představitelství soudobého imperialismu svérázně reagují na objektivní procesy soudobé epochy, jejíž hlavní obsah tvoří přechod od kapitalismu k socialismu, zahájený VŘSR, a snaží se zvrátit tento pokrokový vývoj světa. Pokusy imperialismu USA zabrzdit vývoj dějin, zabránit revolučním změnám, které dozrály v některých zemích a celých oblastech, udržet protilidové režimy a vnútit svobodním národům svůj diktát, jsou charakteristickým rysem imperialistické politiky na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let.

Snad ještě nikdy v dějinách neznepokojovala mezinárodní situace tak početné masy obyvatelstva ve všech částech světa, jako je tomu po nástupu amerického prezidenta Ronalda Reagana do úřadu prez-

denta Spojených států amerických a po vyhlášení a postupné realizaci jeho vojenské doktríny.

Tato doktrína sice neporušuje tradice politiky předchozích amerických vlád, které rovněž považovaly v zahraniční politice prostředky síly za rozhodující k dosažení vojenské převahy nad socialistickými zeměmi a k zajištění světovlády. Avšak metody a prostředky vojenské politiky Bílého domu v současnosti, zaměřené na neomezený rozvoj všech druhů ozbrojených sil a prostředků ozbrojeného boje k dosažení absolutní převahy na souši, mořích i ve vzduchu, nemají obdoby ve vojenské politice USA. Všechny nejnovější bojové prostředky, jako jsou rakety MX, řízené střely s plochou dráhou letu, nové ponorky Trident I a II, ale i zdokonalené chemické a bakteriologické zbraně a laserové zbraně se vyznačují tím, že svými vojenskotechnickými parametry patří k prostředkům, určeným k prvnímu úderu. Narůstání vojenského potenciálu ve všech oblastech vojenství USA odpovídá ideji nové vojenské doktríny — globální strategie, jejímž výrazem je příprava na světovou válku proti socialistickým státům, je-

jímž dějištěm se má stát celá naše planeta.

Tato politika vyvolává nestabilitu ve vztazích mezi státy, vede ke vzniku nových ohnisek napětí, ke zvyšování vojenských rozpočtů a k posilování dlouhodobých programů zbrojení. Nová jaderná strategie USA, vyjádřená v memorandu prezidenta Cartera č. 59 ze srpna 1980 a v současné době realizována prezidentem R. Reaganem, je jen dokladem toho, že USA jednájí proti zájmům mezinárodní důvěry a uvolňování napětí, v rozporu se svými dřívějšími závazky přijatými na půdě OSN, v rozporu s mezinárodním právem i se závěrečným aktem celoevropské konference o bezpečnosti a spolupráci evropských zemí, přijatým v roce 1975, v rozporu se zájmy lidu a se společenským pokrokem. Představitelé vojenskoprůmyslového komplexu by chtěli v podmínkách, kdy se socialismus stává rozhodujícím činitelem světového vývoje, zabránit umeškování míru, bezpečnosti, spolupráci národů a států, zastavit pomocí válek rozmach národně osvobodeneckého a revolučního hnutí a zabránit tak společenskému pokroku.

Vztah válek a společenského pokroku zaujímal vždy důležité místo ve společenskovoědním myšlení i v ideologickém boji tříd v různých etapách společenského vývoje. Dnes je tento problém zvláště aktuální.

Klasikové marxismu-leninismu studovali a hodnotili úlohu válek v dějinách ze dvou základních hledisek. Za prvé z hlediska obecně sociologického, tj. ve smyslu obecného hodnocení vlivu války na všechny oblasti společnosti, tedy i vlivu na společenský pokrok, za druhé, z konkrétně historického hlediska vlivu dané války na všechny oblasti života společnosti.

Hodnocení války v obecně sociologickém smyslu vyznívá vždy velmi složitě a rozporně. Války přinášejí národům utrpení a strádání. Ničí výrobní síly společnosti, přinášejí zpustošení, hlad, vedou k ničení materiálních a kulturních hodnot, připravují o životy milióny lidí a další milióny mrzáků, narušují ustálený způsob života, dynamiku vývoje společnosti, mají negativní vliv na růst a hustotu obyvatelstva i negativní demografické, ekologické a jiné důsledky. Jak konstatoval B. Engels, jediná válka na raných stupních společenského vývoje „dokázala na staleté zemi vyhladit a připravit ji o všechnu civilizaci“. (Engels, B.: Engels — Marxovi, 6. června 1853, Spisy, sv. 28.) V neroz-

vinutějších antagonistických společenskoeconomických formacích se tyto ničivé důsledky válek prohlubují.

Na druhé straně mohou války při všech negativních důsledcích na vývoj společnosti za určité situace v jistém smyslu i urychlit průběh dějinného vývoje. Mohou vést ke zničení přežitých společenských poměrů a odstraňovat překážky, které brání rozvoji nového, progresivního. B. Engels o převratu ve vojenství, který byl vyvolán objevem střelných zbraní napsal: „A zavedení palných zbraní působilo převratně nejen na samo vedení války, nýbrž i na politické vztahy panství a poroby. K tomu, aby někdo získal prach a palné zbraně, potřeboval průmysl a peníze. A tohle obojí měli měšťané... Dosud nepřístupné kamenné zdi šlechtických hradů podléhaly dělům měšťanů. Kulky měšťanských ručnic probíjely rytířská brnění. S obrněnou šlechtickou jízdou se zhroutilo i panství šlechtů.“ (Engels, B.: Anti Dühring, Spisy, sv. 20, Praha 1966, s. 173—174.) Tento převrat ve vojenství napomáhal umeškování (v té době) vznikajícího buržoazního pokrokového zřízení.

Podobně se K. Marx vyslovoval o válce jako o katalyzátoru společenských tříd i organizací. „... válka vyslovuje konečný soud nad společenskými organizacemi, které ztratily svou životaschopnost“. (Marx,

K.: Nová odhalení v Anglii, Spisy, sv. 11, Praha 1962, s. 575.]

Naznačená obecně sociologická metoda, která prokazuje protikladné působení válek na společenský vývoj, neumožňuje formulovat vyčerpávající odpověď na otázku o vlivu válek na vývoj společnosti a na společenský pokrok nebo regres. K objektivnímu závěru je možné dospět na základě konkrétní historické analýzy, která umožňuje odhalit vliv dané války na život společnosti.

Obecná teoretickometodologická východiska pro hodnocení konkrétní historické války na společenský rozvoj rozpracoval V. I. Lenin. Východiskem marxisticko-leninského posuzování je pojetí války jako pokračování politiky určitých tříd prostředky ozbrojeného násilí. Marxismus hodnotí války podle jejich politického obsahu, podle třídních zájmů, které vyjadřují.

Marxisticko-leninská teorie vyžaduje respektovat princip konkrétní historické třídního přístupu k válkám. Tuto zásadu splní zkoumáním toho, proč válka vznikla, které třídy je vedou a jaké cíle sledují.

Války je nutné posuzovat z hlediska zájmů té třídy, která je v dané epoše hlavní hybnou silou společenského pokroku. Její objektivní postavení podmíní i její zájem na pokrokové přeměně společenských poměrů.

Dialektický přístup k válkám vyžaduje respektovat skutečnost, že charakter války se může v jejím průběhu změnit. „... všechny hranice v přírodě i ve společnosti jsou podmíněné a pohyblivé a není ani jediný jev, který by se nemohl za určitých podmínek změnit ve svůj protiklad. Národní válka se může změnit v imperialistickou a naopak.“ (Lenin, V. I.: O Juniově brožuře, Spisy, sv. 22, Praha 1959, s. 333.)

Objektivní analýza je nemyslitelná bez konkrétní historické, třídního přístupu ke vzniku, průběhu, výsledku a zákonitostem válek. Válka je třídním, konkrétně historickým produktem vývoje společnosti. Je v určitých fázích vývoje společnosti zákonitá a nutná ať si ji přejeme, nebo nepřejeme. Úvahy o pokrokovosti války či regresivnosti nemohou vycházet z morálního rozhořčení a z norem abstraktní morálky. Musíme respektovat skutečnost, že za jistých historických okolností se stává válka nevyhnutelným projevem pokroku.

Konkrétně historický přístup k hodnocení válek objasnil V. I. Lenin v díle Socialismus a válka takto: „Socialisté vždycky odsuzovali války mezi národy jako něco barbarického a bestialního. Avšak náš poměr k válce je zásadně jiný než poměr buržoazních pacifistů (stoupenců

a hlasatelů míru) a anarchistů. Od buržoazních pacifistů se lišíme tím, že si uvědomujeme nevyhnutelnou souvislost válek s bojem tříd uvnitř země, uvědomujeme si, že nelze skoncovat s válkami bez odstranění tříd a vybudování socialismu; lišíme se od buržoazie a pacifistů také tím, že plně uznáváme oprávněnost, pokrokovost a nutnost občanských válek, tj. válek utlačované třídy proti třídě utlačujících, otroků proti otrokářům, nevolníků proti feudálním statkářům, námezdních dělníků proti buržoazii. My, marxisté, se lišíme jak od pacifistů, tak i anarchistů tím, že uznáváme za nutné historicky [z hlediska Marxova dialektického materialismu] zkoumat každou válku zvlášť. V dějinách nejdou docházet k válkám, které přes všechny hrůzy, zvěrstva, utrapy a muka, nevyhnutelně provázejí každou válku, byly pokrokové, tj. přispívaly k vývoji lidstva, protože pomáhaly rozbít zvlášť škodlivé a reakční instituce... (Lenin, V. I.: Socialismus a válka, Spisy, sv. 21, Praha 1957, s. 301.)

Z naznačených souvislostí vyplývá, že pojmy pokrokovosti nebo reakčnosti válek jsou sociálně politicky, třídně podmíněny. Marxisticko-leninská teorie spojuje pokrokovost války s jejím spravedlivým charakterem a naopak, nespravedlivé války se společenským regresem.

Spravedlivé války mají pokrokovou úlohu proto, že přispívají k likvidaci politických, ekonomických, sociálních, národnostních a jiných poměrů, které jsou přežití, reakční a vytvářejí podmínky pro nastolení společenských vztahů, které jsou pokrokovější a lépe naplňují zájmy pokrokových tříd nebo většiny národa (např. likvidaci fašismu, kolonialismu, imperialistické nadvlády, třídní nadvlády apod.). Nespravedlivé války zájmům společenského pokroku odporují. Slouží k nastolení nebo upevnění panství vykořisťovatelských tříd ve vnitropolitických i mezinárodně politických vztazích. Vytvářejí podmínky pro zesílení třídní a národnostní útlak a působí k udržení a zachování starého společenského řádu.

Tato tvrzení ovšem neznamenají popírání toho, že pokrok se v třídně antagonisticke společnosti uskutečňuje krajně protikladným způsobem. Platí to zvláště o válkách, které v širším pohledu na dějinný vývoj, nikdy neměly v čisté podobě jen pokrokový nebo reakční vliv na společnost. Spravedlivé války mají pokrokový význam. Ale i tyto války jsou doprovázeny ničením a zkázou, mají negativní vliv na nejrůznější oblasti sociálního života, mají negativní hospodářské i politické důsledky, demografické a kulturní, sociální, psycho-

logické, působí nejen pozitivně, ale i negativně na vědu, techniku apod.

Na druhé straně i nespravedlivé války, přes svůj jednoznačně převažující negativní, regresivní vliv na společnost, měly svými dílčími důsledky pokrokový vliv. Např. první světová válka jako válka oboustranně nespravedlivá přispěla ke vzniku politické krize a k dozrávání revoluční situace v řadě evropských zemí, tudíž působila přes svůj celkový negativní vliv na společnost ve směru urychlení revolučního procesu. Nikoli však automaticky, ale zásluhou lidových mas. Když se pokrokovým silám nepodařilo zabránit válce a tato se stala skutečností, bylo úkolem pokrokových sil bojovat za přeměnu války imperialistické ve válku občanskou v zájmu rozvoje národně demokratických a socialistických revolucí. Bylo by možno uvést celou řadu obecně známých faktů o výsledcích této pokrokové činnosti (Únorová revoluce a Velká říjnová socialistická revoluce v Rusku, Maďarská a Slovenská republika rad, rozpad Rakousko-Uherska a vznik řady samostatných států v Evropě, revoluční vystoupení proletariátu v řadě evropských států apod.).

V současné epoše, kdy se socialismus stává rozhodujícím činitelem světového vývoje a kdy světové války nejsou osudově nevyhnutelné, klademe téžistě boje za společenský pokrok do úslí za odvrácení možné termojaderné války, a to proto, že taková válka v nukleárním věku by byla pro celé lidstvo katastrofou. Ohrozila by životy stamiliónů lidí, mnohá centra civilizace a kultury, existenci celých národů a států.

Soudruh Boris Ponomarev na pařížské schůzce komunistických stran se znepokojením konstatoval, že „horečné zbrojení, do něhož USA zavlekly téměř všechny státy světa, nabylo nevídaného rozsahu. Jeho strašlivým výplodem jsou hory už nahromaděných zbraní nesmírně ničivé síly. Podle odhadů OSN se arzenál jaderných zbraní blíží půldruhému miliónu pum hirošimského typu. Jejich celková síla převyšila 50 miliard tun klasické výbušniny. Téměř zbraněmi lze patnáctkrát zničit všechny životy na Zemi. (Z projevu Borise Ponomareva na pařížské schůzce komunistických stran, Rudé právo, 29. dubna 1980, s. 6.)

Na XVI. sjezdu KSČ byla vyjádřena kontinuita zahraničně politické orientace našeho státu se zahraniční politikou Sovětského svazu a všech socialistických zemí. Soudruh G. Husák zdůraznil: „Naše strana považuje toto organické pokračování a rozvinutí mírového programu KSSS za spolehlivou a účinnou cestu k řešení

nejpalčivějších a nejnaléhavějších problémů současného mezinárodního života. Zároveň v něm spatřujeme koncentrovaný výraz vlastních životních zájmů, potřeb a cílů všeho československého lidu v mezinárodních vztazích.“ (Sborník hlavních dokumentů XVI. sjezdu Komunistické strany Československa, Praha 1981, s. 52.)

Země socialistického společenství jsou si plně vědomy možných důsledků raketové jaderné války pro osudy národů a států celého světa. Proto důsledně uskučteňují politiku míru a mírového soužití států s různým společenským zřízením a zachovávají bdělost vůči agresivním snahám světového imperialismu. Integrovaní součástí této politiky je také upevňování politické, ekonomické a obranné síly států socialistického společenství, které i nadále zůstává nejdůležitějším činitelem v boji za odvrácení nové světové války. Opatření SSSR a socialistických zemí k upevnění obranyschopnosti byla však vždy jen odpovědí na činnost Západu. Soudruh Brežněv na XXVI. sjezdu KSSS zdůraznil: „Neusilovali jsme a neusilujeme o vojenskou převahu nad druhou stranou. To není naše politika. Ale zároveň nedovolíme nikomu, aby takovou převahu získal nad námi. Takové pokusy a taková snaha jednat s námi z pozice síly nemají naprosto žádné vyhlídky.“ (XXVI. sjezd KSSS. Dokumenty a materiály, Praha 1981, s. 24.)

Mírová iniciativa Sovětského svazu na XXVI. sjezdu KSSS i návrhy předložené SSSR v posledním období jsou dokladem úsilí o zastavení horečného zbrojení a o rozšíření oblasti uvolňování na všechny oblasti světa.

Ukazatelem cesty k zítřku nesmějí být přípravy na válku, které odsuzují národy k nesmyslnému mrhání materiálními i duchovními bohatstvím, nýbrž upevňování míru.

Slova soudruha G. Husáka o tom, že „uděláme v těsném spojení se Sovětským svazem a dalšími státy socialistického společenství vše, co je v našich silách, aby se upevnila bezpečnost socialistického společenství, aby imperialistické agresivní síly nemohly zvrátit nynější strategickou rovnováhu...“ a že „budeme usilovat o realizaci všech mírových iniciativ společně vypracovaných a prosazovaných socialistickými zeměmi...“, vyjadřují humanitní a pokrokovost socialistického společenského zřízení a dokazují, že země socialistického společenství jsou rozhodující silou v boji národů za mír a mezinárodní bezpečnost. (Sborník hlavních dokumentů XVI. sjezdu Komu-

nistické strany Československa, Praha 1981, s. 52.)

Země socialistického společenství spolu s pokrokovými silami celého světa jsou si vědomy důsledků možné světové termojaderné války, nebo tzv. omezených válek pro lidstvo i budoucí generace. Proto považují boj za odvrácení nebezpečí světové války za nejdůležitější předpoklad řešení úkolů výstavby socialismu a komunismu i rozvoje celého světového revolučního procesu, tedy i za předpoklad realizace celospolečenského pokroku.

Současně varují hazardérské militaristické kruhy před úvahami o spekulaci s možností výhody iniciátora války, nebo prvního či preventivního úderu.

Odmítají imperialistickou propagandu o sovětské hrozbě, o tom, že prý SSSR považuje za možné zvítězit v globální termojaderné válce a že ji tudíž připravuje.

Socialismus a mír jsou nedělitelné. Socialistická společnost jako první fáze Komunistické společnosti nepotřebuje ke své existenci války, naopak, je spjata s mírem. Současně si uvědomuje, že jestliže by imperialistická reakce proti vůli lidových mas a národů celého světa rozpoutala termojadernou válku proti silám pokroku, pokrokové síly celého světa by ve spravedlivé válce bojovaly nejen za zachování socialistických vymožeností, ale za úplnou likvidaci imperialismu, za záchranu světové civilizace — v zájmu uchování společenského pokroku. Taková válka ze

strany imperialismu by byla největším zločinem proti lidskosti, tragédií všeho lidstva, s nedozírnými důsledky pro sta miliónů lidí, národy i státy, centra civilizace i kultury.

XX. století představuje historický mezník revolučních proměn. V současné epoše, která se vyznačuje převratnými sociálními a politickými změnami, spojenými se socialistickými a národně osvobozeneckými revolucemi, s rozkladem imperialismu, likvidací koloniálních systémů a s přechodem stále nových národů na cestu k socialismu, je naše generace svědkem a tvůrcem velkých historických přeměn. Socialismus se stal z někdejších utopií nejen reálnou skutečností, nýbrž i silou, která má rozhodující vliv na světový vývoj.

Nová etapa humanismu, pro niž dozrávají v důsledku rozvoje světového revolučního procesu stále více podmínky, je spojena s bojem za odstranění násilí nejen ze sociálních vztahů mezi lidmi, ale i mezi národy a státy. „Touž měrou, jak bude odstraňováno vykořisťování jednoho jedince druhým, bude odstraňováno i vykořisťování jednoho národa druhým. S protikladem tříd uvnitř národa padne i vzájemné nepřátelství mezi národy,“ napsali K. Marx a B. Engels. (Marx, K., Engels, B.: Manifest komunistické strany, Vybrané spisy, sv. 1, Praha 1950, s. 44.)

Budování socialistické a komunistické společnosti je výrazem postupného naplňování těchto odvěkých tužeb lidstva.